

Operný majster Martin Babjak: „Moje srdce a duša musia byť pripravené prijať Ježiša“

Lucia Laudoni

16. augusta 2023 ✚ Kultúra ✚ Rozhovory

Existujú dva druhy ľudí: jedni túžia, aby žili, a druhí žijú, aby túžili. Augustínovská tradícia kladie túžbu po Bohu – *desiderium Dei* – na piedestál ľudských túžob. Popredný slovenský barytonista Martin Babjak vie, že každá túžba prechádza sitom trpezlivosti.

Zdroj titulného obrázka: Pavol Frešo / commons.wikimedia.org

*Martin Babjak (*1960) sa narodil v hudobnej kolíske, jeho otec Štefan patrila k sólistickým pilierom banskobystrického operného súboru. Po štúdiu na dopravnej priemyslovke vo Zvolene predsa len zmenil výhybku a nastúpil do vlaku menom Konzervatórium v Bratislave, kde rozvíjal svoje vokálno-herecké dispozície v triede profesorky Idy Černejovej. Tá sa podpísala aj pod interpretačný profil Petra Dvorského. Od roku 1989 bol ozdobou ansámblu Opery SND. Víťazstvo v prestížnej Pavarottiho súťaži ho rýchlo katapultovalo medzi domácu opernú elitu. Obstal v medzinárodnej konkurencii a našťudoval všetky významné úlohy barytónového repertoáru, ale nemá hlavu v oblakoch. Martin Babjak spieva pod dirigentskou taktovkou katolíckej viery.*

Súvisí klasické hudobné umenie s Evanjeliom? Nestor našej opernej scény si v dialógu s Luciou Laudoni zaspomínal na svoje spevácke začiatky aj na netradičné koncertné vystúpenie v jaskyni.

Audiencia u pápeža Jána Pavla II. v spoločnosti vtedajšieho prezidenta SR Michala Kováča (v strede).

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

Najprv pestujeme, potom zbierame úrodu. Mladá generácia to chce robiť naopak. Cnosť trpezlivosti akosi nie je v móde. Čo si predstavíte pod pojmom trpezlivosť?

Všetci poznajú príslovie „trpezlivosť ruže prináša“, ale mnohí by tie ruže najradšej dosiahli bez nej.

Netrpezliví sa pritom popichajú na tŕňoch – a potom v zlosti tie ruže zamietnu.

Pojem trpezlivosť má tak trochu v sebe základ trpieť, alebo niečo vytrpieť, pretrpieť. Byť trpezlivý je však často zložité a veľmi ťažké. Človek, ktorý sa rozhodne ísť za svojím cieľom, mnohokrát zažíva veľa príkoria a nezdarov.

Trpezlivosť je podľa môjho názoru a životných skúseností, ktoré som doteraz nadobudol, veľkým darom od Stvoriteľa. On nám chce týmto spôsobom darovať cestu, ktorou keď sa vydáme, nájdeme nakoniec to, po čom sme trpezlivo túžili.

Jedna z piesní na Vašom albume *Romantica* má názov *Poštár zázrakov. Aetas interretialis*, čiže internetová doba, ručne písaným listom nepraje - na škodu nás všetkých. Pamätáte sa na najkrajší list, ktorý ste v živote dostali?

Najkrajší list v živote môže človek dostať naozaj iba raz. A tak aj ja stále dúfam, že ten najkrajší ešte len dostanem.

Keď som si myslel, že list, ktorý som dostal, je ten najkrajší v mojom živote, viackrát sa mi stalo, že po ňom prišiel ďalší, ktorý mi opäť pripadal ako najkrajší.

V mojom umeleckom živote však predsa len prišla chvíľa, keď som dostal list, ktorý bol pre mňa v tom čase tým najkrajším. Bol to list z Opery SND, v ktorom mi oznámili, že po mojom úspešnom konkurze na post sólistu opery SND, som bol prijatý. Mal som vtedy dvadsaťdeväť rokov a splnil sa mi môj umelecký sen.

Martin Babjak (vpravo) s tenorovou legendou Lucianom Pavarottim. Vavríny z jeho súťaže si odniesla aj slovenská sopranistka Lubica Rybárska (vľavo).

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

Spomínate si na vôbec prvú opernú áriu, ktorú ste sa naučili ešte ako študent? Ktorá to bola?

Moje študentské časy na Konzervatóriu v Bratislave boli plné krásnych umeleckých zážitkov, a najmä objavovania vlastného talentu. Talent treba neustále rozvíjať, cibriť, podporovať a nekonečným drilom udržiavať.

Prvá operná ária, ktorú som naštudoval, bola ária Figara z opery *Figarova svadba* od Mozarta, ktorú dodnes spievam na koncertoch.

Byzantskí a sýrski mnísi boli presvedčení, že jedným z najúčinnějších duchovných nástrojov, ktoré nás privádzajú bližšie k Bohu, je smútok. Hovorí sa - hoci to bude znieť trochu ako kliše -, že smútok lieči. Ktorú udalosť alebo chvíľu vo Vašom živote považujete za najsmutnejšiu, a prečo?

Smútok je stav duše, ktorému sa nevyhne žiadny človek. Je potrebný ako opak radosti na vyrovnanie duševných stavov.

Existuje aj smútok, s ktorým sa človek nedokáže vyrovnať po celý život. Jednou z najsmutnejších udalostí v živote človeka – podľa vyjadrenia mnohých, ktorí to zažili – je to, keď rodič prežije svoje vlastné dieťa.

Najsmutnejšou chvíľou pre mňa bola tá, keď odišli do večnosti moji rodičia. Stále mi veľmi chýbajú. Chcel by som ich objasť a počuť ich hlas.

Babjakovci v jaskyni - to je názov koncertného projektu, ktorý ste realizovali v spolupráci s Vašou sestrou, mezzosopranistkou Teréziou, a bratom Jánom, ktorý spieva tenor. Koncert klasickej hudby v jaskyni nie je vec každodenná. Ako sa Vám spievalo v jaskyni? Chodíte do jaskýň rád?

Ako správny slovenský turista som navštívil viacero slovenských jaskýň. Pri vstupe do jaskyne som mal vždy pocit, akoby som vchádzal do druhého sveta. Na zemskej povrchu je vidieť nebo, slnko, hviezdy a oblaky, ale v jaskyni je temnota – až do chvíle, kým tam človek nezažne svetlo. Vtedy sa môže zorientovať a preniknúť do útrob tajomného podzemia.

Je to presne tak, ako v duchovnom živote. Aj duša každého človeka je bez svetla iba temná jaskyňa. Pre nás kresťanov je týmto svetlom duše Ježiš.

Zúčastnil som sa so súrodencami, s klaviristom a s výrobným štábom na koncertnom vystúpení v jaskyni. Ľudia, ktorí si prišli náš koncert vypočuť, boli uveličení tým, že aj v takomto nehostinnom prostredí sme pre nich dokázali uviesť diela svetových klasikov. Bolo to naozaj veľmi krásne, koncertovať v tomto druhom svete pod povrchom zeme.

So sestrou, mezzosopranistkou Teréziou Kružliakovou, tvoria zohratý tandem.

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

Byzantská teológia zdôrazňuje, že Pán Ježiš prišiel na svet v jaskyni. Na gréckokatolíckych a pravoslávnych ikonách sviatku Narodenia Krista tak vidíme jaskyňu, a nie drevenú mašalku, ako je to v betlehemoch typických pre západnú kresťanskú tradíciu. Pre Platóna jaskyňa predstavovala metaforu, vďaka ktorej zobrazil ontologickú divergenciu (bytostný rozpor) medzi ideou a realitou. Jaskyňa teda môže byť aj filozofickým symbolom. Čo môže operného speváka naučiť filozofia? Mali ste niekedy možnosť zamýšľať sa nad filozofiou hudby?

Každá chvíľa, keď môžem stáť na koncertnom pódiu alebo divadelnom javisku ako interpret vokálnych hudobných diel, mi zároveň dáva možnosť a príležitosť zamýšľať sa nad filozofiou hudby. Pri svojom účinkovaní veľmi intenzívne vnímam obecenstvo, ako reaguje na jednotlivé hudobné čísla. Stále pri tom myslím na zmysel hudby, ako takej.

Kdesi som čítal, že hudba tu bola skôr, než ľudské slovo. Že hudba sa šíri celým vesmírom ako tajomná sila a energia, ktorá má za úlohu pozdvíhať krásu, harmóniu a hlavne pokoj v duši človeka (ide o antický kozmologický model hudobnej eufónie nebeských sfér, ktorý rozvíjali už pytagorejci a po nich stredovekí kresťanskí hudobní teoretici, pozn. red.). Človek dostal dar od Boha, ako túto hudbu objaviť a skrásliť si ňou prostredie na zemi, kde bol stvorený.

Boli ste v kontakte s noblesnou dámou, ktorá si svoje vzácne spomienky odniesla do hrobu. Hovorím o Kataríne Cikkerovej, manželke hudobného skladateľa Jána Cikkera. Pani Cikkerová o sebe tvrdila, že „ona nič neznamená“ a médiám sa vyhýbala. Málokto vie, že mala aj kapitánske skúšky a mohla viesť loď. Vo vtedajšej dobe to bola rarita. Dá sa povedať, že kormidlovala „loď“ Cikkerovho života a bola jeho „sivou eminenciou“. Kedy ste sa s pani Cikkerovou stretli? Ako si na ňu spomínate?

S pani Cikkerovou som sa prvýkrát stretol ako desaťročný chlapec. Účinkoval som s mojím otcom, operným spevákom (popredný barytonista Štefan Babjak, pozn. red.), na koncerte v kúpeľoch Sliač v role malého koledníka vo fragmente z Cikkerovej opery *Mister Scrooge*. Ako divák v hľadisku sedel aj sám autor diela, ktorý bol v tom čase v kúpeľoch na liečení – pán Ján Cikker s manželkou.

O mnoho rokov neskôr, už ako sólista opery SND v Bratislave, som bol neraz na návšteve u Cikkerovcov, aj so svojou manželkou a dcérami. V tom čase som spieval hlavnú postavu Nechľudova v Cikkerovej opere *Vzkriesenie*. Pani Katarína Cikkerová bola veľmi vznešená dáma, s veľkým životným nadhľadom a múdrosťou, ktorá sa jej zračila z tváre. Mal som ju veľmi rád.

V deväťdesiatych rokoch minulého storočia vznikol v obci Brestovany pri Trnave chrámový zbor Jána Cikkera. Bol založený so súhlasom pani Cikkerovej. Mal som tú česť účinkovať s týmto zborom. V tom čase bol farárom v Brestovanoch docent ThDr. Marián Červený, PhD., rímskokatolícky kňaz, ktorý sa zaslúžil o to, že na slávnostných bohoslužbách v Brestovanoch sa pravidelne zúčastňovali aj umelci vážnej hudby, ktorí interpretovali klasické skladby.

Napokon by som chcel vyjadriť môj názor, že pani Cikkerová svojho manžela nekormidlovala, ale práve naopak, bola jeho hnacím veslom.

Stretnutia s pani Cikkerovou (v strede) boli vždy sviatkom. Zľava: Martin Babjak, bývalý minister kultúry Ladislav Snopko, Katarína Cikkerová a riaditeľ ZUŠ v Banskej Bystrici Róbert Tatár.

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

Človek je ako kalendár - počíta dni a roky, ale nikdy nevie, čo bude ich obsahom, kedy bude - obrazne povedané - svietiť slnko, a kedy príde dážď. V mnohých operách - menujem aspoň Rossiniho *Barbiera zo Sevilly*, Verdiho *Rigoletta*, *Otella*, ale aj takmer zabudnutého *Arola* - nájdeme sekvencie búrky a dažďa. *La tempesta* však inšpirovala hudobníkov aj v období baroka, stačí si spomenúť na tvorbu Antonia Vivaldiho, ktorý bol, mimochodom, vysväteným katolíckym kňazom. Skladatelia sa pri komponovaní hudobných búrok doslova „vyšantili“. Čo vo Vás evokuje búrka? Máte radi dážď?

Mám rád dážď, ale iba vtedy, keď sa naň dívam cez okno alebo spod strechy. Keď zmoknem, mám skôr pocit úzkosti a ľahkej depresie. Rachot búrkových hromov vo mne vyvoláva pocit, že som iba malý, zraniteľný tvor, ktorý keď nebude rešpektovať silu prírody, v ktorej pôsobí sám Boh, len ťažko môže prežiť. Príroda je

dobrá, ale človek sa s ňou častokrát bezcitne zahráva. Nikdy však nad ňou nemôže zvíťaziť.

Búrka patrí k dôležitým biblickým motívom. Máte obľúbenú biblickú postavu?

Mojou najobľúbenejšou biblickou postavou je sám Pán Ježiš. On ukázal celému svetu cestu, ktorá je jediná pre spásu a večný život. Nie je to len cesta utrpenia a kríža, ako sa to často zdôrazňuje. Je to hlavne cesta lásky, pravdy a nádeje, ktorej skrýšou je ľudské srdce a duša. Pokiaľ sú tieto dva domovy spásy (srdce a duša, pozn. red.) z kameňa, neprenikne do nich nič, čo Ježiš človeku dáva. Tajomstvo viery – tak, ako ho vnímam ja – spočíva práve v tom, že moje srdce a duša musia byť stále pripravené prijať Ježiša.

Keď je úsmev Božím darom. V úlohe Falstaffa barytonista preukázal veľký komediálny talent.

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

Biblia a operný svet sú si bližšie, než sa na prvý pohľad zdá. Aj postava Verdiho *Nabucca*, ktorá patrí k Vaším významným operným rolám, má svoj archetyp vo Svätom písme. Faktom zostáva, že javiskový hrdina má so skutočným novobabylonským kráľom Nebukadnesarom II. (v starogréčtine Ναβουχοδονοσορ) sotva niečo spoločné. Vieme, že Verdiho postava sa najprv deifikuje (vyhlási sa za boha), no Boh Izraelitov tohto pohanského kráľa pripraví o rozum a privedie ho k pokániu. Pokánie je *punctum puncti* kresťanskej spirituality. Podobné kresťansko-katolícke motívy nájdeme aj v ďalších hudobnodramatických opusoch a modlitba (*preghiera*) vstúpila do talianskej belcantovej poetiky. Aký je Váš názor na vzťah opery a kresťanstva? Ktoré ďalšie opery z Vášho repertoáru nesú v sebe kresťanské posolstvo a - nebojme sa povedať - pečať viery?

Účinkoval som bezmála v šesťdesiatich operných inscenáciách a mnohé z nich boli skomponované v kresťanskom duchu viery a lásky. Častokrát mali tragické konce. Viera má v sebe aj veľký kus tragédie mnohých ľudských osudov.

Pre mňa je v tomto zmysle najsilnejšia Verdiho opera *Otello*. Shakespearovo dielo o viere, láske, zrade, žiarlivosti a nenávisti Verdi geniálne hudobne umocnil, a to až natolko, že poslucháč má pocit, že Shakespeare bol inšpirovaný Verdim, a nie naopak. Ja som v tejto opere účinkoval v postave Jaga. Bol som teda súčasťou Verdiho hudobného génia a pochopil som všetko, čo majster Verdi vložil do notového zápisu. Lebo Verdi bol vlastne tiež Boží posol.

Náročná kreácia Jaga vo Verdiho Otellovi.

Zdroj: Súkromný archív M. Babjaka

K veľkým pokladom kresťanskej civilizácie patrí aj liturgický latinský jazyk. Spievali ste viacero latinských skladieb. Ktorá Vám najviac prirástla k srdcu?

Latinský jazyk teoreticky neovládam. Prakticky však áno, lebo v latinskom jazyku interpretujem mnohé liturgické a sakrálné skladby. V latinčine najradšej spievam skladbu *Panis angelicus* (eucharistický hymnus Césara Francka na verše svätého Tomáša Akvinského, pozn. red.) a *Ave Mariu*.

Osobitným prípadom je populárna pieseň *Veni Domine*, ktorú si pamätáme v interpretácii Báry Basikovej. Túto skladbu ste nahrali aj Vy. Ako latinistka však musím poznamenať, že text tejto piesne má svoje gramatické záludnosti: namiesto syntagmy *audi voces te adorant* by bolo vhodnejšie použiť väzbu akuzatívu s infinitívom... Inými slovami, text obľúbenej piesne síce nie je nesprávny, ale nespĺňa štandardy klasickej latinčiny. Myslíte si, žeby sa základy latinského jazyka mohli ocitnúť v učebných osnovách konzervatórií, aby budúci interpreti klasickej hudby lepšie porozumeli textom veľkých oratórií či omší?

Čo sa týka výučby latinského jazyka, to ja ťažko môžem komentovať a posudzovať. Viem len, že na cirkevných konzervatóriách sa latinčina vyučuje. Ale to je vlastne logické.

V kolkých jazykoch ste spievali?

Opery som spieval v slovenčine, nemčine, ruštine, francúzštine, angličtine, taliančine a češtine. Niektoré piesne z môjho repertoáru som spieval aj španielsky a japonsky.

Ďakujem Vám za rozhovor!

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/operny-majster-martin-babjak-moje-srdce-a-dusa-musia-byt-pripravene-prijat-jezisa/>